

Organologie VHK_22 JS 2007

- Syllabus odpovídá okruhům otázek státní bakalářské zkoušky (viz níže).
- V rámci čtyř konzultací v jarním semestru 2007 bude prezentována základní literatura a vybraná témata.
- Ukončení:
 - 1) seminární práce: viz níže.
 - 2) test (otázky podle syllabu včetně akustické problematiky).

- **Práce:** student si sám zvolí konkrétní hudební nástroj a vyhledá si příslušné zdroje, e-mailem vyrozumí vyučujícího (manas@phil.muni.cz) - včetně předběžného seznamu zdrojů, a to do 15. dubna 2007. Práci je nutné odevzdat do konce semestru. Minimální rozsah 4 normostrany.
- **Schéma práce:** postavení nástroje v příslušných systematikách, historický vývoj a historická reflexe (například Praetorius, Janovka), základní bibliografie (využití RILMu), základní charakteristiky + event. další údaje – problematika sociologická, ikonografická, akustická. Student by měl využít vždy alespoň 4 různé zdroje (min. jeden cizojazyčný), z internetových zdrojů jsou přípustné pouze oficiální portály (například Grove, RILM), event. stránky výrobců hudebních nástrojů, ale nikoli weby typu wikipedia apod.

Základní literatura

- Kurfürst, Pavel: Organologie (propedeutika, exemplifikace), Hradec Králové 1998.
- Kurfürst, Pavel: Organologie (vybrané kapitoly), skriptum, Brno 2000.
- Kurfürst, Pavel: Základy hudební akustiky, skriptum, Brno 2000.
- Kurfürst, Pavel: Základy organologické ikonologie, skriptum, Brno 2001.
- Kurfürst, Pavel: Hudební nástroje, Praha 2002.

Jednotlivé tituly mají v zásadě podobný obsah, nejaktuálnější je poslední titul s obsáhlou tematickou bibliografií.

Doporučená literatura I.:

- Michels, Ulrich: Encyklopedický atlas hudby, Praha 2000, s. 25-65, zejm. 25 a 65
- Fukač, Jiří – Vysloužil, Jiří (eds.): Slovník české hudební kultury, Praha 1997
- Čížek, Bohuslav: Hudební nástroje evropské hudební kultury, Praha 2002
- The New Grove Dictionary of Music ...
- Modr, Antonín : Hudební nástroje, Praha (1) 1937 – (8) 1997.
- Praetorius, Michael: Syntagma musicum II. De organographia (Wolfenbüttel 1618-19, faksimile vyd. W. Gurlitt, Kassel 1958-59 /in Documenta musicologica I/14,15,21

Doporučená literatura II.:

- Buchner, Alexandr: Zaniklé dřevěné dechové nástroje 16. století, Praha 1952.
- Hutter, Josef: Hudební nástroje. Praha 1945.
- Jalovec, Karel: Italští houslaři, Praha 1952
- Jalovec, Karel: Čeští houslaři, Praha 1959
- Kalinayová, Jana (ed.), Hudobné inventáre a repertoár viachlasnej hudby na Slovensku v 16.-17. storočí, Bratislava 1994
- Keller, Jindřich: Píštělníci a trubači. Pojednání o výrobě dechových hudebních nástrojů v Čechách před rokem 1800, Praha 1975.

Doporučená literatura II.:

- Munrow, David: Musikinstrumente des Mittelalters und der Renaissance. Celle 1980
- The New Grove Dictionary of Musical Instruments, Ed. Stanley Sadie. 3 svazky, London etc., Macmillan Press Ltd. 1984
- Sachs, Curt: Handbuch der Musikinstrumentenkunde, Lipsko 1930.
- Špelda, Antonín: Hudební akustika, Praha 1978.
- Volek, Tomislav - Jareš, Stanislav: Dějiny české hudby v obrazech. Od nejstarších památek do vybudování Národního divadla, Praha 1977 .

Organologie jako muzikologická disciplína

předmět a předmětné pole a cíle oboru, vývoj oboru, hudební nástroje v teoretické literatuře středověku a renesance, charakter písemnictví v 17. a 18. století, vznik organologie jako moderní vědecké disciplíny, problematika současného výzkumu, organologická literatura.

Přehledně viz Fukač, Jiří- Poledňák, Ivan: Úvod do studia hudební vědy, Olomouc 1995 (a další vydání), s. 70-73.

Několik definic podle P. Kurfürsta

- Definice je určením významu pojmu jednoznačným vyjádřením jeho obsahových znaků (musí tedy být jednoduchou rovnicí, jejíž obě strany se rovnají).
- Organologie je věda o hudebních nástrojích.
- Hudební nástroj je předmět, který umožňuje produkování hudebního zvuku.
- Hudební zvuk je zvuk podílející se na hudebním efektu.
- Hudební efekt = hudba produkovaná i reprodukováná. Hudební zvuk se podílí primárně i sekundárně.

Základní členění a definice skupin

Idiofon je hudební nástroj, jehož oscilátor je tvořen tělesem, které není strunou, membránou nebo plátkem aerofonu (samozvučné nástroje: bicí bez blány, chrastítka aj).

- **Membranofon** je hn, jehož oscilátor je tvořen membránou, která není rozkmitávána lidským hlasem (blanozvučné nástroje: bubny, kotle).
- **Aerofon** je hn, jehož oscilátor je aktivován proudem vzduchu (dechové nástroje).
- **Chordofon** je hudební nástroj, jehož oscilátorem je struna (strunné nástroje)

- **Mirliton** je hudební nástroj, který mechanicky zkresluje hudební zvuk, vydávaný lidskými hlasivkami.
- **Elektrofony:**
 - a) elektrofonické hudební nástroje (elektronickou cestou upravované a reprodukované nasnímané produkty mechanických oscilátorů)
 - b) elektronické hn (oscilátory jsou buď čistě elektronické, nebo pracují s produkty mechanických oscilátorů uložených v paměti přístroje)
- **Korpofon** je hn, jehož oscilátor, rezonátor i vyzařovač jsou tvořeny výhradně částmi lidského těla.

SYLABUS

- Organologie jako muzikologická disciplína (předmět a předmětné pole a cíle oboru, vývoj oboru, hudební nástroje v teoretické literatuře středověku a renesance, charakter písennictví v 17. a 18. století, vznik organologie jako moderní vědecké disciplíny, problematika současného výzkumu, organologická literatura-členění, české písennictví).
- Systematizace a klasifikace hudebních nástrojů (hudební nástroj - vymezení pojmu a typy definic, historický vývoj dělení a systematik hudebních nástrojů a jejich charakteristiky - systematiky z období antiky, středověku, renesance, systematiky 17. - 20. století).
- Akustika hudebních nástrojů - hudebně akustické minimum (základní pojmy, tónové soustavy a problematika ladění, konstrukční principy a charakteristiky pythagorejského ladění, aristexonovského ladění, temperovaného ladění, historický průběh rozkladu monopolu kánonického ladění).
- Hudební nástroje středověku a renesance I – chordofony.
- Hudební nástroje středověku a renesance II – aerofony.
- Hudební nástroje středověku a renesance III - idiofony a membranofony.
4.-6.: vnitřní klasifikace každé skupiny, nomenklatura, základní charakteristiky jednotlivých nástrojů a funkční využití v dobové hudební praxi, demonstrace na ukázkách z Praetoriova spisu Syntagma musicum)
- Hudební nástroje 17. - 20. století I. (proměna hudebního instrumentáře v kontextu přechodu k vertikálnímu kompozičnímu myšlení, formování moderních nástrojových typů; aerofony - přidávání klapek, Boehmův systém, chromatizace nátrubkových aerofonů; idiofony, membranofony, mirlitony).
- Hudební nástroje 17. - 20. století II. (violinové chordofony - vývoj koncepcí, problematika barokních houslí, významné české a evropské houslařské rody; ostatní chordofony; elektrofony, elektronické a elektrické hudební nástroje; automatofony)
- Etnoorganologie (předmět a předmětné pole oboru, instrumentář středoevropského prostoru)
- Organologická ikonografie